ADMINISTRATĪVĀ APGABALTIESA

Lieta Nr.A420420412

AA43 – 3306 - 13/13

SPRIEDUMS

Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2013.gada 14.oktobrī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:

tiesnese referente S.Kanenberga,

tiesneses A.Kovaļevska un U.Mihailova,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par Rīgas bāriņtiesas 2012.gada 14.februāra lēmuma Nr.1 – 6/393 atcelšanu, sakarā ar /pers. A/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 17.jūlija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Rīgas bāriņtiesa (turpmāk – Bāriņtiesa) 2012.gada 14.februārī pieņēma lēmumu Nr.1 – 6/393 (turpmāk – Lēmums), ar kuru nolemts atņemt /pers. B/ aprūpes tiesības /pers. A/ un ierobežot /pers. A/ tiesības noteikt nepilngadīgā /pers. B/ dzīvesvietu līdz bērna aprūpes tiesību atjaunošanai /pers. A/.

Lēmumā norādīts, ka /pers. A/ nenodrošina dēlam /pers. B/ pilnvērtīgu izglītošanu un audzināšanu, bērnam dzīvesvietā ir radīts reāls apdraudējums no svešu personu puses, tāpēc viņš atrodas veselībai un dzīvībai bīstamos apstākļos. /pers. A/ nenodrošina dēla aprūpi, uzraudzību un drošu vidi, kā arī atsakās sadarboties ar sociālajiem darbiniekiem.

[2] Administratīvajā rajona tiesā 2012.gada 20.martā saņemts /pers. A/ (turpmāk – pieteicēja) pieteikums par Lēmuma atcelšanu, un ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2012.gada 2.maija lēmumu ierosināta administratīvā lieta un lietā kā trešā persona bez pastāvīgiem prasījumiem atbildētāja pusē pieaicināts /pers. B/.

Pieteikums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Pieteicēja var nodrošināt savam dēlam /pers. B/ ēdienu, apģērbu un mājokli. Policijas, Rīgas Sociālā dienesta un Bāriņtiesas veiktajās pārbaudēs konstatēts, ka bērns ir aprūpēts, bērnam ir pajumte un bērns ir nodrošināts ar pārtiku.

[2.2] Nevienā reizē, kad pieteicēja pati uz dzīvesvietu izsauca policiju, bērns konfliktos nav bijis iesaistīts. Nav konstatēts, ka bērns būtu fiziski vai emocionāli cietis.

[2.4] Ar pierādījumiem nav apstiprināti Bāriņtiesas apgalvojumi, ka bērns ticis atstāts bez uzraudzības, bērnam netiek nodrošināta izglītība un nepieciešamā medicīniskā palīdzība.

[2.5] Lai gan pieteicējas dzīvoklī uzturas draugi un paziņas, neviens no viņiem bērnam neko ļaunu nedarīs. Tieši pretēji, zinot par pieteicējas veselības problēmām, paziņas ir veduši bērnu pie ārsta, kā arī gājuši uz bērnudārzu, lai bērnu atvestu mājās. Savukārt Bāriņtiesa nav ņēmusi vērā pieteicējas veselības stāvokli, proti, ka pieteicējai ir grūti ierasties Bāriņtiesā un sociālajā dienestā.

[3] Ar Rīgas bāriņtiesas 2012.gada 29.maija lēmumu Nr.1 – 6/1266 /pers. C/ iecelta par /pers. B/ sevišķo aizbildni bērna tiesību un interešu aizsardzībai un pārstāvībai administratīvajā lietā.

[4] Administratīvajā rajona tiesā saņemts Bāriņtiesas (turpmāk arī - atbildētāja) paskaidrojums, kurā norādīts, ka pieteikumu uzskata par nepamatotu un noraidāmu.

Paskaidrojumā norādīti turpmāk minētie argumenti.

[4.1] Pieteicēja nav nodrošinājusi bērnam pienācīgu veselības aprūpi, nav nodrošinājusi bērnu ar obligāto izglītības apjomu, kā arī nav nodrošinājusi bērna attīstībai labvēlīgu un drošu vidi.

[4.2] Pieteicēja neatzīst problēmas ģimenē. Pieteicējas dzīvesveids un sociālā vide dzīvesvietā apdraud bērna pilnvērtīgu intelektuālo un fizisko attīstību. Pieteicēja nebija apņēmusies mainīt apstākļus dzīvesvietā un nodrošināt bērna augšanai un attīstībai drošu vidi. Minētais liecina par to, ka pieteicēja ļaunprātīgi izmanto savas tiesības, pakļaujot bērna drošību un attīstību riskam.

[4.3] Pieteicējas dzīvesvietā uzturas svešas personas alkohola reibumā, kas rada reālu apdraudējumu bērnam tikt pakļautam prettiesiskām darbībām. Situācija pieteicēja dzīvesvietā neliecina par pieteicējas atbildīgu attieksmi.

[4.4] Pieteicēja ir norādījusi uz savām veselības problēmām un pārvietošanās grūtībām. Minētais rada pamatotas šaubas par to, ka gadījumā, ja bērnam patiešām rastos reāls veselības vai dzīvības apdraudējums, vai pieteicēja spētu īstenot pilnvērtīgu bērna uzraudzību, rūpēties par bērna drošību, novērst apdraudējumu.

[5] Administratīvajā rajona tiesā saņemts Sevišķās aizbildnes paskaidrojums, kurā norādīts turpmāk minētais.

[5.1] Lēmums nav izpildīts, jo pieteicēja ir nodevusi bērnu citas personas aprūpē un bērna dzīvesvietu neizpauž, līdz ar to nav iespējams noskaidrot bērna viedokli un apstākļus, kādos bērns uzturas.

[5.2] Sevišķās aizbildnes apmeklējuma laikā 2012.gada 2.jūlijā pieteicējas dzīvoklī uzturējās arī pieteicējas draugs un vēl viena sieviete, un vīrietis. Redzams, ka minētās personas regulāri lieto alkoholu, bet Sevišķās aizbildnes apmeklējuma laikā alkohols netika lietots.

[5.3] Pieteicēja paskaidroja, ka pēc pieņemtā Lēmuma dzīvesvietā dzīvo kopā ar draugu un meitu /pers. D/ (21 gads). Pieteicējas vecākais dēls, kuram ir 24 gadi, atrodoties ārzemēs un atgriezīšoties mājās 2012.gada 1.oktobrī, savukārt iepazīstoties ar Bāriņtiesas lietas materiāliem konstatēts, ka vecākais dēls atrodas ieslodzījuma vietā.

[5.4] Pieteicēja uzskata, ka pieņemtā Lēmuma dēļ /pers. B/ visticamāk nevarēs uzsākt mācības 1.klasē, jo nevarēs bērnu atbilstoši sagatavot.

[5.5] Situāciju ģimenē būtiski negatīvi iespaido apstāklis, ka pieteicēja neatzīst esošās problēmas, nesadarbojas ar sociālā dienesta un Bāriņtiesas speciālistiem, lai novērstu pastāvošos riskus ģimenē, kas saistīti ar regulāru alkohola lietošanu, atbilstošas izglītības un medicīniskās aprūpes nenodrošināšanu /pers. B/ un citiem būtiskiem bērna aprūpes jautājumiem, līdz ar to Lēmums ir pamatots.

[6] Ar Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 17.jūlija spriedumu pieteikums noraidīts.

Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[6.1] Civillikuma 177.panta pirmā, ceturtā un piektā daļa noteic, ka līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā. Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu. Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam). Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu. Civillikuma 187.pants noteic, ka īstenojot tiesības noteikt bērna dzīvesvietu, vecāki var atprasīt bērnu no jebkuras trešās personas. Šīs vecāku tiesības var ierobežot, ja bāriņtiesa atzīst, ka ir faktiski šķēršļi, kas vecākiem liedz iespēju aprūpēt bērnu (203.p.).

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punkts noteic, ka bērna aprūpes tiesības vecākam tiek atņemtas, ja bāriņtiesa atzīst, ka bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ (vecāku apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ). Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 3.punkts noteic, ka bāriņtiesa lemj par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākam, ja vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību. Savukārt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmā daļa noteic, ka bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte. Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27.panta pirmās daļas 1.punktu bērnu var šķirt no ģimenes, ja bērna dzīvība, veselība vai attīstība ir nopietni apdraudēta vardarbības dēļ vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu, kā arī aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu (sociālās vides) dēļ. Savukārt atbilstoši

minētā panta otrajai daļai, šā panta pirmās daļas 1.punktā paredzētajā gadījumā bērns šķirams no ģimenes, ja nav iespējams novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus, viņam paliekot ģimenē.

Tiesa secināja, ka tiesību normas paredz vecāku pienākumu rūpēties par saviem bērniem, nodrošinot tos ar ēdienu, apģērbu, mājokli, veselības aprūpi un pilnvērtīgu fizioloģisku un emocionālu attīstību, aizsargājot tos pret emocionālu un fizisku vardarbību.

[6.2] Tiesa konstatēja, ka lietas materiālos ir pieteicējas dzīves apstākļu (adrese /adrese/) pārbaudes akts (*lietas 31.lapa*), no kura ir konstatējams, ka istabas ir samērā tīras un kārtīgas, bet tumšas, jo visu dienu tumšie aizkari tiek turēti aizvērti. Dzīves apstākļu pārbaudes laikā dzīvesvietā uzturējās vairākas nepiederošas personas ar redzamām regulāras alkohola lietošanas sekām. /pers. B/ izturēšanās liecina, ka bērns jūtas komfortabli un droši mājas apstākļos.

Tāpat lietas materiālos ir Bērnu likumpārkāpumu profilakses nodaļas vēstule (*lietas 34.lapa*), no kuras izriet, ka uz adresi /adrese/ ir bijuši izsaukumi: 1) 2011.gada 30.janvārī ir bijis ģimenes konflikts, kura rezultātā /pers. E/ ar galvas traumu hospitalizēts; 2) 2011.gada 2.februārī hospitalizēts agresīvs vīrietis – pacients; 3) 2011.gada 9.februārī pieteicējai ir bijis konflikts ar draugu /pers. E/, kā rezultātā /pers. E/ hospitalizēts ar sistu brūci galvā; 4) 2011.gada 20.maijā pieteicējai ir bijis konflikts ar vīru, vainīgā persona izraidīta no dzīvokļa.

Lietas materiālos ir Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra Mobilās brigādes ziņojums (*lietas 36.lapa*), no kura izriet, ka 2011.gada 8.decembrī pie pieteicējas dzīvesvietas ārdurvīm ir atradušies vairāki vīrieši alkohola reibumā. Viens no tiem paskaidrojis, ka pieteicējas nav mājās un ka ar viņas dēlu viss ir kārtībā. Minētais vīrietis ir iegājis pieteicējas dzīvoklī, tikmēr pārējie vīrieši centušies skaidrot, ka pieteicējas dzīvesvietā viss ir kārtībā. Pēc brīža ir iznākusi pieteicēja, kas, ironiski bļaujot, teikusi, ka ir savu bērnu nogalinājusi. Apmēram pēc 2 minūtēm iznāca arī /pers. B/, kurš ir bijis ļoti nobijies un ierāvies sevī. Pēc asu vārdu pārmaiņas pieteicēja Mobilās brigādes pārstāvjus ielaidusi savā dzīvoklī. Dzīvesvietā esot atradušās vēl četras nepiederošas personas. Tajā brīdī nekas neliecināja, ka dzīvesvietā ir lietots alkohols, iespējams, ka pudeles paslēptas. Pati dzīvesvieta kārtīga, daudz pārtikas, nepilngadīgajam viss nodrošināts. Kā no minētā ziņojuma izriet, tad Mobilā brigāde ir vairākkārtīgi apsekojusi pieteicējas dzīvesvietu un vienmēr dzīvoklī ir bijušas nepiederošas personas, kuras pēc izskata ir bijušas apšaubāmas un to izturēšanās ir bijusi kriminmāla. Savukārt vienreiz Mobilā brigāde pieteicēju ir apsekojusi tieši pēc policijas specvienības reida pieteicējas dzīvesvietā, toreiz varēja manīt, ka ir bijusi kratīšana dzīvesvietā.

Savukārt sociālais dienests ir norādījis (*lietas 37.lapa*), ka apsekojumu laikā ir konstatēts, ka sadzīves apstākļi dzīvesvietā ir atbilstoši, lai tajā augtu un attīstītos bērns, dēlam nodrošināta pilnvērtīga pārtika atbilstoši vecumam, tomēr apdraudējumu rada gan dzīvoklī, gan pie ārdurvīm regulāri esošās morāli degradējušās personas, kuras nereti ir alkohola reibumā un ar miesas bojājumu pazīmēm, piemēram, zilumiem, sasitumiem.

Tiesa konstatēja, ka pieteicējas dēlu uz bērnudārzu un no tā, kā arī pie ārsta ved svešas personas (*lietas 50.un 55.lapa*).

Kā tiesas sēdē apliecināja pati pieteicēja, tad viņas dzīvoklī regulāri uzturas paziņas – /pers. F/ un /pers. G/, kuriem ir atņemtas viņu bērnu aprūpes tiesības, un ka /pers. F/ /pers. G/, kura bija alkohola reibumā, ir piekāvis tik lielā mērā, ka viņai ir bijis nepieciešams ārstēties.

Tiesas sēdē pieteicēja apliecināja, ka dzīvoklī krāsni kurina, izmantojot spirtu, un spirta burka atrodas uz grīdas.

Ņemot vērā iepriekš konstatēto, tiesa secināja, ka kaut arī pieteicēja savu dēlu nodrošina ar materiālām vajadzībām, proti, ēdienu, apģērbu, pajumti u.c., tomēr tiesas ieskatā rūpes par bērnu neaprobežojas tikai ar materiālu vērtību došanu. To, vai vecāks patiesi rūpējas par bērnu, ir jāvērtē kopskatā, proti, jāņem vērā ne tikai tas, vai bērnam ir mājoklis, ēdiens un apģērbs, bet arī, vai bērns tā dzīvesvietā ir pasargāts no fiziskas vai emocionālas vardarbības un vai bērna attīstība nevar būt traucēta.

Kā no lietas materiāliem ir secināms, tad pieteicējas dzīvesvietā, kura arī ir viņas dēla dzīvesvieta, regulāri atrodas nepiederošas personas, ar kurām kontaktējas ne tikai pati pieteicēja, bet arī viņas nepilngadīgais bērns. Minētās personas ir gan alkohola reibumā, gan to ārējais izskats liecina par vardarbības pazīmēm (zilumi, brūces). Šādos apstākļos bērns nevar pilnvērtīgi attīstīties, viņa psihe tiek traumēta un degradēta. Apstāklis, ka pieteicēja savā dzīvesvietā ielaiž šādas personas un uztur ar tām kontaktus, liek bērnam domāt, ka tā ir dzīves norma. Minēto apliecina Bāriņtiesas pārbaudes aktā konstatētais, ka bērns, neskatoties uz nepiederošu personu ar alkohola lietošanas pazīmēm esību dzīvoklī, jūtas droši un komfortabli.

Tiesas ieskatā, apstāklis, ka dzīvesvietā atrodas personas, kas ir alkohola reibumā, kurām ir atņemtas bērna aprūpes tiesības, kuras fiziski ietekmē citus, ir bīstamas ne tikai pieteicējai pašai, bet arī īpaši viņas bērnam. Tiesa no lietas materiāliem secināja, ka pieteicēja šādu apstākļu bīstamību neapzinās, un tieši šī paļāvība no pieteicējas puses tiesas ieskatā rada reālus draudus viņas bērna dzīvībai un veselībai. Minēto tiesa attiecināja arī uz apstākli, ka pieteicēja pieļauj, ka bērnu uz bērnudārzu un pie ārsta ved pieteicējas ģimenei nepiederošas personas.

Savukārt apstāklis, ka pieteicējas dzīvesvietā ir bērnam brīvi pieejams spirts, liecina, par pieteicējas neapzināšanos, kādu ļaunumu var nodarīt mazgadīgam bērnam brīvi pieejamas bīstamas lietas.

Līdz ar to tiesa atzina, ka pieteicēja nav nodrošinājusi bērnam tā attīstībai un drošībai atbilstošus apstākļus. Vēl vairāk pieteicēja savu dēlu ir pakļāvusi iespējamam dzīvības un veselības apdraudējumam no trešo personu puses.

[6.3] No lietas materiāliem ir secināms, ka pieteicējas dēlam ir astigmātisms, plakanā pēda un citas problēmas ar veselību (*lietas 35. un 49.lapa*).

Tiesas sēdē pieteicēja, atbildot uz tiesas jautājumu, vai pieteicējas bērnam ir kādas veselības problēmas un vai viņas dēls nēsā brilles, norādīja, ka viņas dēlam nav nekādu veselības traucējumu un ka bērns brilles nenēsā.

Tiesību normas paredz vecāku pienākumu rūpēties par savu bērnu un šajās rūpēs ietilpst arī rūpes par bērna veselības stāvokli. Ņemot vērā, ka pieteicēja nav informēta vai arī neliekas zinis par dēla veselības problēmām, tai skaitā bērnam, kuram ir konstatēts

astigmātisms, netiek koriģēta – ārstēta redze, liecina, ka pieteicēja nepienācīgi rūpējas par savu dēlu. Kā izriet no informācijas par astigmātismu, tieši bērna agrīnajā vecumā ir svarīga redzes korekcija, lai turpmākajā dzīvē uzlabotu bērna redzes kvalitāti, secīgi arī dzīves kvalitāti (*sk. http://illegal.times.lv/bernuredze/refrdef.htm; http://www.acim.lv/_2010/06/astigmatisms/; aplūkots 2012.gada 17.jūlijā*).

[6.4] Izglītības likuma 58.panta otrā daļa noteic, ka vecāki (personas, kas realizē aizgādību) ir atbildīgi par to, lai bērns iegūtu obligāto izglītību. Savukārt Vispārējās izglītības likuma 20.[1]pants noteic, ka bērnu no piecu gadu vecuma sagatavošana pamatizglītības ieguvei ir obligāta.

Kā no lietas materiāliem izriet, pieteicējas dēls piecu gadu vecumu sasniedza /datums/. Tātad pieteicējas dēls obligāto pirmskolas izglītības apguvi varēja uzsākt ar /datums/.

Lietā ir /izglītības iestāde/ 2011.gada 14.septembra vēstule (*lietas 32.lapa*), no kuras ir konstatējams, ka /pers. B/ no minētās iestādes atskaitīts 2010.gada 30.jūnijā, jo no 2009.gada 1.oktobra līdz mācību gada beigām iestādi neapmeklēja. Kā no minētās vēstules izriet, tad pieteicēja nav bijusi ieinteresēta saglabāt dēlam vietu pirmskolas izglītības iestādē, līdz ar ko bērns tika atskaitīts.

Pieteicēja 2011.gada 14.septembrī ir norādījusi Bāriņtiesas pārstāvjiem, ka viņa ir sarunājusi, ka dēls apmeklēs /vidusskola/ sagatavošanas klasi(*lietas 30.lapa*). Savukārt 2011.gada 20.septembrī no minētās vidusskolas ir saņemta vēstule, kurā ir norādīts, ka no pieteicējas nav saņemts iesniegums par /pers. B/ uzņemšanu sagatavošanas klasē (*lietas 33.lapa*).

Lietas materiālos ir /izglītības iestāde/ 2012.gada 9.janvāra vēstule (*lietas 54. – 55.lapa*), no kuras ir konstatējams, ka /pers. B/ minētās mācību iestādes sagatavošanas grupas 5 – 6 gadīgo audzēkņu programmas apguvei ir uzņemts 2010.gada 1.novembrī. Minētajā vēstulē informācija ir sniegta par diviem mēnešiem. Kā minētajā vēstulē norāda bērna audzinātājas, tad bērnam ir vājas zināšanas, līdz ar to bērns nebūs spējīgs uzsākt skolas gaitas 2012.gada septembrī.

Tiesas sēdē pieteicēja nevarēja tiesai konkrēti norādīt, kuru pirmskolas izglītības iestādi bērns ir apmeklējis un kurā uz konkrēto brīdi ir reģistrēts.

Ņemot vērā minēto, ir secināms, ka /pers. B/ 2009./2010.mācību gadā pirmskolas izglītības iestādi faktiski neapmeklēja, proti, iestādi ir apmeklējis tikai 2009.gada septembrī.

Kā izriet no lietas materiāliem un pušu paskaidrojumiem, tad pieteicējas dēls kopsummā ir maz apmeklējis pirmskolas izglītības iestādi, kā rezultātā, /pers. B/ ir radušās ievērojamas problēmas ar pirmskolas mācību vielas apguvi.

Tā kā no lietas materiāliem var secināt, ka pieteicēja pēc saviem ieskatiem izvēlas vest vai nevest bērnu uz pirmskolas izglītības iestādi, tad vērtējot kopsakarā jau iepriekš konstatēto, ir secināms, ka pieteicēja nenodrošina savu bērnu ar obligāto pirmskolas izglītības apguvi. Tādējādi ir atzīstams, ka pieteicēja nav pietiekami rūpējusies par savu bērnu, nodrošinot viņu ar viņa vecumam atbilstošu izglītību, kas savukārt nodrošinātu bērnam viņa attīstību.

[6.5] Ņemot vērā Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27.panta pirmās daļas 1.punktu un otro daļu, tiesa konstatēja, ka pieteicējas dēls pastāvīgi atrodas tādā sociālajā vidē, kurā tiek apdraudēta bērna veselība, dzīvība un normāla attīstība. Tiesa, ņemot vērā lietas materiālus un noklausoties pieteicējas tiesas sēdē paskaidroto, ir nonākusi pie secinājuma, ka pieteicēja neapzinās konkrētās situācijas nopietnību, un maz ticams, ka viņa ir gatava mainīt savu dzīvesveidu, kas nenovēršami ietekmē viņas bērnu.

Līdz ar to tiesa atzina, ka Lēmums ir tiesisks, pamatots un bērnu interesēm atbilstošs.

[7] Par Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 17.jūlija spriedumu pieteicēja iesniedza apelācijas sūdzību, kurā papildus pieteikumā minētajiem apsvērumiem, norādīts, ka Lēmums pamatots ar pieņēmumiem, nevis pārbaudītiem un pierādītiem faktiem. Pirmās instances tiesa nav vērtējusi, vai bērna izņemšana no ģimenes ir labākais risinājums. Nav konstatēts, ka bērns būtu fiziski vai emocionāli cietis.

[8] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 17.decembra spriedumu pieteikums apmierināts.

Ar Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 7.janvāra papildspriedumu uzlikts pienākums Rīgas pilsētas pašvaldībai atlīdzināt pieteicējai viņas samaksāto valsts nodevu Ls 30.

[9] Par Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 17.decembra spriedumu un 2013.gada 7.janvāra papildspriedumu atbildētāja iesniedza kasācijas sūdzību.

[10] Ar Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Senāts) 2013.gada 20.jūnija spriedumu nolemts atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 17.decembra spriedumu un 2013.gada 7.janvāra papildspriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Spriedumā Senāts atzinis, ka pat ja atsevišķs bērna aprūpes un uzraudzības jomā no vecāka puses pieļauts pārkāpums nav vērtējams kā tik būtisks, lai pieņemtu lēmumu par aprūpes tiesību atņemšanu vecākam, pārbaudot šā lēmuma tiesiskumu, ir nepieciešams lietā konstatētos apstākļus novērtēt to kopumā.

Senāta ieskatā, novērtējot pieteicējas veikto bērna aprūpi un uzraudzību, kuru nenodrošināšana ir priekšnoteikums lēmuma par aprūpes tiesību atņemšanu pieņemšanai, apgabaltiesa nav pārbaudījusi un kopsakarībā ar pārējiem pierādījumiem lietā nav novērtējusi vairākus bāriņtiesas lēmumā norādītus apstākļus, kas varēja novest pie nepareiza lietas iznākuma.

Tādējādi apgabaltiesa pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 154.panta pirmajā un trešajā daļā norādīto par pierādījumu novērtēšanu.

[11] Apgabaltiesa atbilstoši Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmajai daļai administratīvo lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[12] Rakstveida procesā pārbaudījusi lietas materiālus un novērtējusi lietā esošos pierādījumus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka apelācijas sūdzība ir nepamatota un pieteikums ir noraidāms.

[13] Administratīvā apgabaltiesa konstatē, ka pirmās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tādēļ Administratīvā apgabaltiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu pievienojas pirmās instances tiesas spriedumā konstatētajiem faktiem un motivācijai, to neatkārtojot.

[14] Administratīvā apgabaltiesa, novērtējot lietā konstatētos apstākļus kopsakarā, atzīst, ka Bāriņtiesa pamatoti ir pieteicējai atņēmusi /pers. B/ aprūpes tiesības.

[15] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27.panta pirmā daļa noteic, ka bērnu šķir no ģimenes arī *aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu (sociālās vides) dēļ*. Atbilstoši Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punktam bērna aprūpes tiesības vecākam tiek atņemtas citstarp, ja bāriņtiesa atzīst, ka vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību. Līdzīgi ir noteikts arī Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 3.punktā – bāriņtiesa lemj par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākam, ja vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai *nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību*.

Ņemot vērā gan ANO Konvencijā par bērna tiesībām, gan Civillikumā un Bērnu tiesību aizsardzības likumā norādīto, aprūpes tiesības vecākam atņemamas tikai īpašos, ļoti nopietnos gadījumos. Tas ir galējais līdzeklis, ja nav iespējams novērst bērna attīstībai nelabvēlīgus apstākļus, viņam paliekot vecāku aprūpē, un tikai īpašos gadījumos un pastāvot objektīvam iemeslam, vecākiem aprūpes tiesības ir atņemamas (*sk. arī Senāta 2012.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-870/2012 9.punktu*).

[16] Atbilstoši Civillikuma 177.pantam bērna aprūpe un uzraudzība ietilpst vecāka aizgādības tiesībās (*sal. Senāta 2011.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-523/2011 8.punktu*).

Atbilstoši Civillikuma 177.panta ceturtajai daļai *bērna aprūpe* nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un *viņa izglītošanu un audzināšanu* (*garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam*). Līdz ar to bērna aprūpe ietver ne tikai atbilstoša uztura, apģērba un mājokļa nodrošināšanu, bet arī bērna veselības aprūpi, izglītošanu un audzināšanu, kas nav mazsvarīgākas par bērna fizisko vajadzību nodrošināšanu.

Turklāt, ievērojot arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24.panta otro daļu (vecāku pienākums ir sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un tieksmes), izglītošana un audzināšana īstenojama tādējādi, lai bērns pilnvērtīgi attīstītos un turpmāk būtu gatavs patstāvīgai dzīvei sabiedrībā. Apstāklis, ka vecāki rūpējas par bērna labklājību, kā arī vecākam ar bērnu ir tuvas emocionālas saites, pats par sevi nenozīmē, ka tādējādi bērna aprūpes pienākums ir izpildīts pilnībā. Vecāku ziņā ir viņu ieskatā piemērotākais sava bērna aprūpes modelis. Tomēr, ja objektīvi ir konstatējams, ka aprūpes pienākums pilnībā netiek izpildīts tādā veidā un tik lielā mērā, ka var apdraudēt bērna veselību (arī dzīvību) un attīstību tūlīt, kā arī ilgtermiņā, kompetentajai iestādei bērna interesēs ir tiesības un pienākums iejaukties, liedzot vecākiem attiecīgā veida aprūpi turpināt (*sal. Senāta 2010.gada 15.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-140/2010 10.punktu*).

Attiecībā uz bērna izglītību Vispārējās izglītības likuma 21.^{1}panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka bērnu no piecu gadu vecuma sagatavošana pamatizglītības ieguvei ir obligāta, savukārt atbilstoši Izglītības likuma 58.panta otrajai daļai vecāki ir atbildīgi par to, lai bērns iegūtu obligāto izglītību.

Savukārt *bērna uzraudzība* saskaņā ar Civillikuma 177.panta piekto daļu nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu.

Arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmajā daļā ir norādīts, ka bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un *labvēlīgu sociālo vidi*, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību; katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs

un pajumte. Līdz ar to bērna interesēs ir saņemt tādu aprūpi, kas nodrošina ne tikai atbilstošus dzīves apstākļus, bet arī labvēlīgu sociālo vidi bērna pilnvērtīgai attīstībai.

[17] No lietas materiāliem izriet, ka lietā nepastāv strīds par to, ka pieteicēja ir nodrošinājusi /pers. B/ ēdienu, apģērbu un mājokli, kā arī sadzīves apstākļi ir bijuši atbilstoši, savukārt pastāv strīds par to, vai pieteicēja /pers. B/ ir nodrošinājusi pietiekamu veselības aprūpi, izglītošanu un audzināšanu, kā arī bērna drošību, trešās personas apdraudējuma novēršanu un labvēlīgu sociālo vidi.

[18] Administratīvā apgabaltiesa, vērtējot, vai pieteicēja /pers. B/ ir nodrošinājusi pietiekamu veselības aprūpi, pievienojas pirmās instances tiesas [6.3] punktā norādītajam, kā arī, izvērtējot lietā esošos pierādījumus, kas attiecas uz bērna medicīnisko aprūpi, secina, ka ne vienmēr bērns ticis vests pie ārsta savlaicīgi. Lietas materiālos nav pierādījumu pieteicējas apgalvojumam, ka viņa ir ārste un tādējādi ir spējīga patstāvīgi un pilnvērtīgi veikt bērna medicīnisko aprūpi. Ar lietā esošajiem izrakstiem no bērna medicīniskās kartes ir pierādīts, ka pieteicēja nav darījusi visu nepieciešamo, lai bērnam tiktu sniegta medicīniskā palīdzība saistībā ar ārsta noteiktajām diagnozēm (astigmātisms un plakanā pēda), kā arī vakcinācija nav veikta savlaicīgi. No lietas materiāliem secināms, ka bērna veselības aprūpes pienākums no pieteicējas puses ir pildīts daļēji (*lietas 35., 49., 50., 55.lapa*).

[19] Vērtējot to, vai pieteicēja bērnam ir nodrošinājusi pietiekamu izglītošanu un audzināšanu, Administratīvā apgabaltiesa papildus pirmās instances tiesas [6.4] punktā konstatētajam un secinātajam, atzīst, ka no izglītības iestādes sniegtajām izziņām (*lietas 30., 32., 55.lapa*) secināms, ka nepieciešamajā apmērā bērnam nav bijusi nodrošināta iespēja apgūt izglītību, kā rezultātā ir konstatējama pedagoģiskā ielaistība.

Turklāt, kā izriet no Bāriņtiesas apgabaltiesai 2013.gada 9.septembrī sniegtās informācijas, Valsts izglītības informācijas sistēmā /pers. B/ ir reģistrēts /izglītības iestāde/ no 2009.gada 21.septembra līdz 2012.gada 30.jūnijam. Kopš 2012.gada jūnija /pers. B/ nav ne reģistrēts, ne uzņemts nevienā citā Rīgas pilsētas pašvaldības izglītības iestādē. Minēto apliecina Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta Administratīvās pārvaldes 2013.gada 27.augusta vēstulē Bāriņtiesai norādītais.

Savukārt Sevišķā aizbildne 2013.gada 20.septembrī sniegusi informāciju, ka no 2013.gada 27.augusta /pers. B/ ir ievietots /nosaukums/ SOS bērnu ciematā, un bērns ir uzsācis mācības /pamatskola/. No klases audzinātājas sniegtās informācijas izriet, ka /pers. B/ pazīst visus burtus, prot skaitīt, grūtības sagādā vārdu salikšana zilbēs un matemātisku darbību veikšana, nepazīst nedēļas dienas un gadalaikus, /pers. B/ ir ļoti mazs vārdu krājums, kas traucē skaidri noformulēt savas domas, /pers. B/ nav sagatavots mācībām 1.klasē, viņa zināšanas ir neatbilstošas vecumam.

Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa secina, ka bērnam tikai pēc viņa izņemšanas no pieteicējas ģimenes ir nodrošināta obligātās izglītības iegūšana, turklāt ņemot vērā, ka /pers. B/ klases audzinātāja ir atzinusi, ka bērns 8 gadu vecumā nav sagatavots mācībām 1.klasē, secināms, ka pieteicēja ne pēc Lēmuma, ne pēc iepriekšējo tiesas nolēmumu pieņemšanas, kaut gan bērna zināšanu līmenis ir uzlabojies, nav veikusi pietiekamas darbības, lai bērnam nodrošinātu zināšanas atbilstoši viņa vecumam.

Savukārt vērtējot, vai /pers. B/ ir nodrošināta audzināšana, no /izglītības iestāde/ 2012.gada 6.janvāra /pers. B/ raksturojuma izriet, ka bērna fiziskā un garīgā attīstība ir laba, bērns nedaudz baidās no visa jaunā un neiepazītā. Bērna uzvedība ikdienā ir laba, bērns nav agresīvs, ir izpalīdzīgs un draudzīgs, prot par sevi pastāvēt un izteikt savu viedokli, labi tiek galā ar pašapkalpošanās spējām (*lietas 55.lapa*), savukārt no Sevišķās aizbildnes 2013.gada 20.septembrī sniegtās informācijas, kuru aizbildnei sniedzis sociālais darbinieks, izriet, ka /pers. B/ nespēj ilgstoši koncentrēties uzdevumu veikšanai, viņam ir nenoturīga uzmanība, viņš ir haotisks, mācību stundu laikā nespēj koncentrēties un ievērot uzvedības prasības, nepārtraukti jādisciplinē, uzvedībā vērojama trauksme un nedrošība, audzināšanā trūcis fizisks un emocionāls kontakts ar aprūpes personu.

Līdz ar to konstatējams, ka /pers. B/ kļūstot vecākam, parādās trūkumi viņa audzināšanā, no kā secināms, ka pieteicēja nav pietiekami nodarbojusies ar bērna audzināšanu, lai bērns garīgi un fiziski pilnvērtīgi attīstītos.

[20] Attiecībā uz to, vai pieteicēja ir nodrošinājusi bērna drošību, to, ka ir novērsts trešās personas apdraudējums, un labvēlīgu sociālo vidi, Administratīvā apgabaltiesa papildus pirmās instances tiesas secinātajam, konstatē, ka pieteicējai nav legālu ienākumu, sakarā ar līdzdarbības pienākuma nepildīšanu viņa nesaņem arī sociālo palīdzību, bet saskaņā ar pašas pieteicējas norādīto pieteicēja ienākumus gūst, citstarp, mājas apstākļos veicot ķirurģiskas manipulācijas (ložu izņemšanu) personām ar kriminālu nodarbošanos, savukārt bērnam šīs ķirurģiskās manipulācijas patīk vērot; dzīvesvietā regulāri uzturas personas, kurām pašām ir atņemtas aprūpes tiesības.

Turklāt no lietas materiāliem konstatējams, ka pieteicējas ienākumu gūšanas avots ir arī nelegālā alkohola tirdzniecība.

Pieteicēja ir arī vairākkārtīgi administratīvi sodīta tieši par bērna aprūpes pienākumu nepildīšanu, kā arī alkoholisko dzērienu un akcīzes preču aprites noteikumu pārkāpumiem.

Savukārt no Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Zemgales iecirkņa tiesai 2013.gada 13.septembrī sniegtās informācijas konstatējams, ka 2012.gada 8.oktobrī pret pieteicēju ir uzsākts kriminālprocess par nelikumīgu alkoholisko dzērienu realizāciju /adrese/ un attiecībā pret pieteicēju piemērots drošības līdzeklis – uzturēšanās noteiktā vietā. Kā arī no Sodu reģistrā pieejamās informācijas konstatējams, ka pret pieteicēju ierosināts kriminālprocess par ļaunprātīgu Bāriņtiesas nolēmuma nepildīšanu.

Tāpat no minētās iestādes 2013.gada 1.augusta vēstules Nr.20/10/14 – 14761 izriet, ka 2013.gada 31.jūlijā pieņemts lēmums par pieteicējas aizturēšanu un /pers. B/ izņemts no ģimenes un ievietots biedrības „n/a" krīzes centrā bērniem un sievietēm „n/a".

Kā atzinis Senāts šajā lietā, kopsakarībā ar pārējiem lietā konstatētajiem apstākļiem arī ņemams vērā tas, ka pašvaldības policijā 2011.gadā reģistrēti vairāki izsaukumi uz pieteicējas dzīvesvietu sakarā ar ģimenes konfliktu, kura rezultātā bijusi nepieciešamība izsaukt medicīnisko palīdzību un hospitalizēts vīrietis. Apstāklis, ka minētie izsaukumi nav bijuši saistīti ar bērnu un bērns šajos konfliktos fiziski nav cietis, pats par sevi nav pietiekams secinājumam, ka bērnam tiek nodrošināta pietiekama aprūpe un uzraudzība, tostarp labvēlīga sociālā vide, kas nodrošina pilnvērtīgu bērna fizisko un intelektuālo attīstību. Bērna interesēs ir saņemt tādu aprūpi, kas ne tikai nodrošina bērna fizisko vajadzību apmierināšanu, bet arī labvēlīgu sociālo vidi bērna pilnvērtīgai attīstībai. Pat, ja minētajās situācijās bērns pats fiziski necieš, regulāri esot aculieciniekam minētajās situācijās, var tikt būtiski traucēta bērna psihoemocionālā attīstība, kā arī negatīvi ietekmēta bērna izpratne par sabiedrībā vispārpieņemtajām vērtībām.

Novērtējot konstatētos apstākļus, apgabaltiesa ņem vērā, ka atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.pantam bērna tiesības tiek aizsargātas, citstarp, lai sasniegtu tādus mērķus kā sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērnā, bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu, bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnoteikumu, kā arī bērna drošību, viņa veselības un dzīvības maksimālu aizsardzību. Minētā likuma 48.panta pirmajā un otrajā daļā, citstarp, ir arī norādīts, ka bērns ir aizsargājams no alkoholisko dzērienu ietekmes, un bērnā ir jārada negatīva attieksme pret alkoholisko dzērienu lietošanu.

Administratīvās apgabaltiesas ieskatā pieteicēja nav centusies pēc Lēmuma pieņemšanas novērst tajā konstatētos trūkumus, kas bija par pamatu aprūpes tiesību atņemšanai, proti, nav mainījusi savu dzīvesveidu, lai bērnam nodrošinātu drošību un labvēlīgu sociālo vidi.

[21] Administratīvā apgabaltiesa, vērtējot to, vai pieteicējai pamatoti atņemtas aprūpes tiesības, papildus norāda, ka pieteicēja nav centusies sadarboties ar Bāriņtiesu vai citām institūcijām, lai novērstu Lēmumā konstatēto, kas bija pamats aprūpes tiesību atņemšanai. Proti, pieteicēja ir liegusi iespēju noskaidrot bērna viedokli, paslēpjot bērnu, tā turklāt izdarot kriminālpārkāpumu, turklāt ņemams vērā, ka, tikai bērnu izņemot no pieteicējas ģimenes, bērns ir sācis apmeklēt izglītības iestādi.

[22] Administratīvā apgabaltiesa norāda, ka kaut arī Bāriņtiesa atbilstoši Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1037 „Bāriņtiesas darbības noteikumi" 73.punktam pirms lēmuma pieņemšanas par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākiem nav veikusi riska novērtēšanu, tas nav atstājis būtisku ietekmi uz Lēmuma tiesiskumu, turklāt riska novērtēšanas ietvaros pārbaudāmā informācija ir konstatējama no Lēmuma un lietas apstākļiem, no kā nepārprotami ir secināms, ka pieteicējai pamatoti ir atņemtas /pers. B/ aprūpes tiesības.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307. un 309.pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda:

noraidīt/pers. A/ pieteikumu par Rīgas bāriņtiesas 2012.gada 14.februāra lēmuma Nr.1 – 6/393 atcelšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente S.Kanenberga

Tiesneses A.Kovaļevska

U.Mihailova